

Intervju z dr. Vinkom Logajem, direktorjem Zavoda RS za šolstvo

Pogovarjala se je **mag. Tamara Malešević**,
Zavod RS za šolstvo

17

Dr. Vinko Logaj je direktor Zavoda RS za šolstvo od leta 2014. Gre za desetletje velikih sprememb v družbi in posledično v sistemu vzgoje in izobraževanja. Zato ga kot pomembnega poznavalca sistema vzgoje in izobraževanja v Republiki Sloveniji v aktualnem času kurikularne prenove in ob nastajanju strateških in drugih sistemskih dokumentov za revijo Šolsko svetovalno delo sprašujemo, kako vidi položaj svetovalne službe in možnosti njenega vplivanja na izboljšanje kakovosti v vrtcih, šolah in domovih, še posebej z vidika dobrobiti za otroke in mladostnike.

Ekspertna skupina, ki jo je imenoval ZRSŠ, je nedavno pripravila predlog posodobitve dokumenta iz leta 1999 Programske smernice za svetovalno delo v vrtcih, OŠ, SŠ in dijaških domovih. Kako vidite priložnosti za implementacijo posodobljenega programskega dokumenta v svetovalni praksi?

Svetovalno delo je v slovenskem prostoru zgledno umeščeno v sistem vzgoje in izobraževanja po vsej vertikali. Začetki svetovalnega dela v šoli in prvi koncepti segajo v šestdeseta leta prejšnjega stoletja. Obstoječe

*Slika 1: Dr. Vinko Logaj
Vir: Andrej Novak, 2024.*

programske smernice pa so tudi stare četrto stoletja. V tem času se je bistveno spremenil način dela v vrtcih in šolah. Vzporedno s tem pa sta dinamika tehnoloških sprememb ter razvoj družbe pred šolske svetovalne delavce, učitelje in ravnatelje prinesla nove izzive, ki terjajo premislek o vlogi in nalogah posameznikov, tudi svetovalnih delavcev. In to je po mojem mnenju ekspertna skupina storila s pripravo posodobljenega programskega dokumenta. Pri tem se mi zdi pomembno, da ni bistvenih sprememb na konceptualnem delu, ki je v slovenskem prostoru dobro zasnovan in preizkušen. Posodobitev programskega dokumenta je priložnost, da ob njegovi uporabi tudi vodstva vrtcev in šol ter svetovalni delavci evalvirajo preteklo prakso in jo tudi s pomočjo programskih smernic nadgradijo. To je ena od možnosti za implementacijo. Poleg tega imamo na Zavodu RS za šolstvo razvite različne oblike usposabljanj. Ob tem bi izpostavil konferenčne dogodke, študijska srečanja in seveda seminarje, ki ponujajo veliko priložnosti za zelo konkretne aktivnosti v povezavi z vlogo svetovalne službe. V mislih imam pristop k načrtovanju dela, pripravo strokovnih srečanj s sodelavci, delo na področju karijerne orientacije učencev in dijakov itd. Menim, da posamezna usposabljanja ne morejo biti preširoko in presplošno zasnovana. Večji je učinek, če so strokovno poglobljena na posameznih področjih in če udeleženci med usposabljanjem pridobijo nekaj konkretnega za vsakdanjo prakso. Nismo se še navadili, da so splošne in površinske informacije ljudem s pomočjo tehnologije dosegljive v domačem okolju z mnogo udobnejšega položaja, kot je na usposabljanjih.

Kakšen je pomen svetovalne službe v slovenskem šolskem sistemu? Kje se je svetovalna služba dobro uveljavila in kje so še neizkoriščene priložnosti?

Svetovalna služba je strokovna služba. Tako je opredeljeno tudi v Zakonu o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja, ki je krovni zakon na področju vzgoje in izobraževanja. S tega zornega kota vidim delovanje svetovalnih delavcev na treh ključnih področjih, in sicer: v vsakem vzgojno-izobraževalnem zavodu morajo svetovalni delavci v sodelovanju z ravnateljem predstavljati jedro oziroma izhodišče za načrtovanje profesio-

nalnega razvoja zavoda in zaposlenih; v sodelovanju z učitelji oziroma vzgojitelji opravljajo naloge, ki so vezane na svetovanje otrokom, učencem in dijakom ter staršem; na različnih področjih strokovnega dela sodelujejo z zunanjimi institucijami. Največ neizkoriščenih priložnosti je zagotovo pri prvem, pa tudi pri drugem področju. Prepogosto slišimo, da je svetovalni delavec tisti, ki mora opravljati različna administrativna in organizacijska dela. To je pokazala tudi analiza, ki je bila opravljena pred leti na Zavodu RS za šolstvo.

Pri zaposlovanju svetovalnih delavk in delavcev zakonodaja omogoča ravnateljem izbiro med različnimi strokovnimi profili (pedagog, socialni pedagog, psiholog, specialni in rehabilitacijski pedagog, socialni delavec, inkluzivni pedagog idr.). Kako gledate na to interdisciplinarno pestrost strok, ki so zaposljive v svetovalni službi?

Nabor strokovnih delavcev, ki so po zakonodaji usposobljeni za delo v svetovalni službi, se je z leti spreminjal. Na to so vplivali tudi novi študijski programi na področju univerzitetnega izobraževanja. Vsekakor so na področju timskega in interdisciplinarno zasnovanega dela svetovalne službe nekoliko v prednosti večji vzgojno-izobraževalni zavodi. Vendar je pri delu svetovalne službe treba poudariti tudi strokovno povezovanje in strokovno delo z drugimi zaposlenimi v vrtcih in šolah ter možnosti sodelovanja s službami izven šole oziroma vrtca. Vsekakor je ravnatelj tisti, ki se odloča za posamezni strokovni profil, saj je on tisti, ki dobro pozna javni zavod, potrebe okolja, način delovanja, kulturo šole ali vrtca in ne nazadnje tudi potencialne ostalih zaposlenih ter vzdušje v zavodu. Res pa je, da ravnatelj nima vedno priložnosti izbirati sodelavce, in tako tudi ne svetovalne delavce, ker so ob prihodu ravnatelja že zaposleni. V vsakem kolektivu sta pomembna prispevek slehernega posameznika in tudi porazdelitev nalog, ki jih je treba opraviti. Ni naključje, da je tudi ekspertna skupina v smernicah posebej poudarila vlogo letnega delovnega načrta svetovalne službe. Zagotovo so različni profili svetovalnih delavcev različno usposobljeni za posamezne naloge. Zato je pomembno tudi načrtovanje stalnega strokovnega izobraževanja.

Kakšne so vaše osebne izkušnje s svetovalnimi delavci? Kako ste vi, kot nekdanji ravnatelj, prepoznali dobrega svetovalnega delavca?

Lahko govorim o celi vrsti dobrih izkušenj. Imel sem priložnost, da sem bil ravnatelj oziroma direktor v majhni in veliki šoli ter v centru. To pomeni, da je bila v eni šoli zaposlena ena svetovalna delavka, v drugi sta bili dve, v centru pa smo imeli tim svetovalnih delavcev. Vsekakor je pri vodenju in usmerjanju svetovalnih delavcev treba imeti v mislih, da ima vsak zaposleni določen potencial in da je veliko uspešnejši, če ga spodbujamo na njegovih močnih področjih in ga usmerjamo v aktivnosti, ki so pomembne za zavod in posameznike v njem. Ne želim, da bi to izzvenelo kot fraza. Ko sem razporejal delo svetovalnim delavcem in jih usmerjal pri delu, sem se vedno trudil, da sem jih dobro poslušal in slišal. Hkrati pa sem jim že v fazi njihovega načrtovanja dela poverjal takšne naloge, ki so presegle okvir vsakdanjega, včasih tudi rutinskega dela, in so pomenile tudi razvoj na posameznem področju. O realizaciji sem seveda terjal povratno informacijo in refleksijo. Kot primer, ki se je izkazal kot uspešen in dobro sprejet v šoli, lahko navedem vzpostavitev zaupne svetovalnice za dijake, ki je delovala pod samostojnim vodstvom svetovalne delavke z vnaprej določenimi pravili in informacijami za dijake, kot sta npr. način dostopanja, zagotavljanje diskretnosti. Ta oblika dela je prispevala tudi k ustvarjanju zaupanja šoli tako med dijaki kot tudi starši in k reševanju številnih stisk in problemov, s katerimi se srečujejo mladi.

Kako so se spreminjale potrebe vrtcev in šol do svetovalnega dela v zadnjih desetih letih?

Ko govorimo o delu z otroki, učenci oziroma dijaki, je nujno, da svetovalno delo temelji na poznavanju posameznika in usmeritvi na njegove potrebe. Je tudi res, da se kažejo vedno večje potrebe po individualnih obravnavah. Gre vendar za službo, ki je opora pri premagovanju ovir in težav, pred katerimi se znajdejo mladi. Ker so mladi najbolj ranljiva skupina, je še toliko bolj pomembno, da delo temelji na visokih profesionalnih standardih. Svetovalni delavec je tisti, ki mora samoiniciativno, na podlagi pogovorov, zaz-

navati potrebo po določenih aktivnostih. Mislim, da imamo preveč primerov v šolski praksi, ko učitelji pošiljajo učence ali dijake k svetovalnemu delavcu zaradi disciplinskih težav. Ali pa zato, da učenca oziroma dijaka umaknejo iz razreda. To je lahko le izjemoma in na podlagi resnično strokovne presoje. Za vzgojno delovanje so na šoli dolžni skrbeti vsi delavci šole. Z večanjem števila učencev, ki imajo odločbo o usmeritvi, pa se na svetovalne delavce prelaga tudi vedno več nalog v zvezi s pripravo in spremljanjem individualiziranih programov.

Katere potrebe vzgojno-izobraževalnega sistema bodo glede na področja svetovalnega dela prevladoval v prihodnosti?

Nove smernice za delo svetovalne službe, ki jih je v letu 2023 pripravila ekspertna skupina, dobro opredeljujejo delo svetovalne službe in hkrati nakazujejo ključna področja dela tudi v prihodnje. Zagotovo je pričakovati večji poudarek na zagotavljanju inkluzije v šolah in vrtcih. Gre za vključevanje otrok in učencev s posebnimi potrebami, nadarjenih, priseljencev, pripadnikov etničnih skupin itd. Glede na družbene trende in stanje v družbi, ki se kaže na izrazitem razvoju vrednot, ki so povezane z individualizmom, bosta vrtec in šola v prihodnje izpostavljena spreminjanju pristopov pri delu z mladimi. Hkrati pa ne gre prezreti, da bosta vrtec in šola dobivala vedno večjo vlogo na področjih socializacije mladih in navajanja na življenje v skupnosti.

Svetovalni delavec sodeluje in deluje razvojno-preventivno na ravni celotnega kolektiva in na ravni skupin (oddelki, skupine, aktivni, razredni učiteljski zbor) na eni strani ter na ravni individualne pomoči posameznikom (otrokom, staršem, strokovnim delavcem). Kakšen je po vašem mnenju pomen delovanja svetovalnega delavca na teh različnih ravneh in kakšno naj bo ravnovesje med temi dejavnostmi glede na obseg časa?

Glede na zelo specifično in kompleksno delovno področje svetovalne službe bi bilo verjetno neodgovorno in strokovno neutemeljeno vnaprej postavljati časovno

razmejitev dela na posameznih področjih. Naloga svetovalnega delavca vrtca oziroma šole je, da z upoštevanjem potreb in specifične skupaj z ravnateljem in strokovnimi delavci določi ustrezne deleže za posamezna področja. To je odvisno od strukture otrok oziroma učencev ali dijakov glede na njihov ekonomsko-socialni status, števila potreb po individualni obravnavi, vpeljanih različnih oblik razvojnega dela na ravni zavoda itd. Vsekakor pa je glede na naravo dela svetovalne službe treba aktivnosti načrtovati tako, da je mogoča dovolj velika fleksibilnost dela na različnih področjih, saj vseh potrebnih aktivnosti ni mogoče predvideti vnaprej.

Kako vidite »nevtralno« strokovno-etično pozicijo svetovalnega delavca v kolektivu, ki zagovarja dobrobit otroka?

V svoji dolgoletni praksi na šoli nisem v tem nikoli videl problema. Mislim, da je pomembna le dovolj visoka stopnja profesionalizma, dobro vzdušje na šoli, načrtovanje in usklajevanje dela skupaj s sodelavci. To je tudi ključ za »nevtralno« strokovno-etično pozicijo svetovalnega delavca. Ne nazadnje morajo vsi zaposleni v vzgojno-izobraževalnem zavodu delati v dobrobit otroka. Svetovalni delavec je eden od vseh zaposlenih, ki ima v okviru svojega delovnega časa opredeljena določena dela in naloge.

Zaradi povečanja normativov se v slovenskih vrtcih, šolah in domovih zaposluje vse več mladih svetovalnih delavcev. Kaj bi sporočili njim, mladim svetovalnim delavcem, in kaj bi sporočili že izkušenim svetovalnim delavcem z dolgoletno prakso?

Vsak, ki zaključi študij in se prvič zaposli, se sooči z veliko razliko med idealno predstavo o delu in poklicu ter realno sliko v delovnem okolju. Teoretično znanje je podlaga za začetek v praksi. Še enkrat bom poudaril profesionalni pristop. Pri tem mislim tudi na to, da je svetovalni delavec neke vrste zaupnik in ne more biti prijatelj učencu ali dijaku. To so lahko samo vrstniki. Človeka pa bogatijo izkušnje in mu omogočajo tudi strokovno rast. Pomembno je, da se mlajši kolegi na začetku kariere poti tega zavedajo in se spopadejo z vsemi problemi in ovirami ter ne obupajo. Kajti delo z mladimi in pomoč pri reševanju njihovih stisk prinaša tudi veliko zadovoljstva. Mislim, da je idealno, če lahko v timu svetovalne službe dela svetovalni delavec na začetku kariere poti skupaj z izkušenim svetovalnim delavcem. Idealno je, če izkušeni svetovalni delavci svoje dragocene izkušnje delijo s svetovalnimi delavci, ki šele začenejo svoje delo. ■

22. konferenca za svetovalne delavce v vzgojno-izobraževalnih zavodih

PRISPEVKI STROK ZA SVETOVALNO DELO V PRAKSI

v kongresnem centru Thermana Laško, 22. in 23. aprila 2024

Vabljeni k prijavam v spletni aplikaciji KATIS.

Konferenca bo obsegala plenarna predavanja, delavnice in delo v manjših skupinah.